

15.12.2021

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ:
ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ**

**Виховання ціннісного
ставлення до природи.**

**Природа нам як рідний дім,
Вона усім як мати,
Щоб лад завжди був в домі тім,
Про це нам треба дбати.**

Кучерява К.М. - Процес формування ціннісного ставлення до природи у студентів – це систематична педагогічна діяльність, що полягає у формуванні екологічних знань, вихованні любові до природи, розвитку прагнення берегти, примножувати її, формуванні вмінь і навичок діяльності у природі.

У роботі з студентами, враховуючи їх психологічні та індивідуальні особливості, визначено і експериментально підтверджено доцільність застосування екологічних проектів. Такі проекти мають певну загальну структуру, визначення мети. Застосування ігрових завдань, тренінгів, соціально-моральних екологічних задач.

Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи - диференціація виховних впливів відповідно до типологічних та індивідуальних особливостей студентів. Мета виховання ціннісного ставлення до природи – це формування системи наукових знань, поглядів, переконань, які закладають основи відповідального та дійового ставлення до навколишнього природного середовища. Зміст навчально-виховної роботи в цьому напрямі полягає в розкритті перед студентами багатогранної цінності природи. Ефективність екологічного виховання значною мірою залежить від всебічного розвитку особистості, від того, як часто студент залучається до різних видів діяльності.

“Природа не може суперечити людині, якщо людина не суперечить її законам.”
(В.О. Сухомлинський.)

Природа – могутнє джерело пізнання, яке через спілкування розкриває людині свої таємниці й робить її більш чутливою до навколишнього світу.

Людина – частина природи, потяг до всього живого закладений у ній від самого народження, та чи не найяскравіше виявляється в дитячому віці.

Дитячий вік – найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, він передбачає створення передумов гуманної взаємодії її з природним довкіллям.

Цей вік характеризується підвищеною допитливістю в різних сферах, але особливий інтерес діти проявляють до природи.

Тому екологічне виховання займає важливе місце в розвитку пізнання навколишнього світу, виробленні гуманного ставлення до всього живого і формуванні усвідомленої поведінки у природному середовищі.

В умовах сьогодення ціннісне ставлення до природи формується, як правило, ситуативно, безсистемно, без цілеспрямованого використання можливостей позакласної роботи, хоча на уроках діти чимало читають про природу, пишуть про неї твори, але нерідко продовження такої діяльності не відбувається в позакласній роботі.

Ціннісне ставлення до природи є відображенням сформованості у особистості екоцентричного світогляду, який передбачає розуміння природи як найвищої цінності незалежно від корисності для людини.

Виховання ціннісного ставлення до природи як педагогічну проблему вперше почав розробляти Ж.-Ж. Руссо. Дослідники відзначають його опір варварському відношенню суспільства до навколишньої природи, прагнення до виховання в дітей любовного, дбайливого відношення до рослин і тварин. Раніше ідею організації освітнього процесу на лоні природи, слідування її об'єктивним законам і необхідність природничо - наукової освіти учнів обґрунтовували Я. Коменський і Д. Локк. Вони вважали любов до природи однією з основних чеснот, які необхідно виховувати.

При ціннісному ставленні до природи врівноважується

Ціннісне ставлення до природи – це стійке особистісне прийняття природи як суб'єкта непрагматичної взаємодії, яке характеризується позитивним відношенням до природних об'єктів і явищ та здатністю до їх суб'єктизації.

- практичне використання природи (при задоволенні своїх розумних потреб) і
  - духовна взаємодія з нею (на основі художньо - творчих, ресурсозберігаючих, природоохоронних технологій, технологій по відновленню й поліпшенню еколого-гічного стану навколишньої природи).

Виховання ціннісного ставлення до природи

- це процес становлення позитивного, суб'єктного, непрагматичного відношення до природи за допомогою художніх образів, аналізу природних явищ, участі кожного в збереженні природи тощо.

Це відбувається в процесі вивчення курсу "Природознавство" як на уроках, так і в позакласній роботі та посідає незначне місце в екологічному вихованні школярів, де використовується повнота засобів екологічного виховання і враховуються зміни, які відбуваються у свідомості учнів від класу до класу.

- * У шкільному віці відбувається активний процес цілеспрямованого формування знань, почуттів, оцінок, емоцій, розвиток здібностей і інтересів дитини.
- * У цьому віці учні дуже допитливі, чуйні, сприйнятливі, легко відгукуються на тривоги й радощі, щиро співчують і співпереживають.

Виховання бережного відношення до природи сприяє формуванню природоохоронних навичок, щоб дитина не тільки могла бачити красу квітки, дерева, куща, не тільки могла милуватися мальовничими пейзажами, а й здатна була відчувати біль кожної зламаної гілочки, знівеченого куща, щиро бажала допомогти їм.

Необхідно навчити дитину помічати красу довкілля, гармонійно співіснувати з природою та раціонально використовувати її багатства – ось пріоритетні завдання екологічного виховання.

Екологічна освіта сьогодні

- стає пріоритетним напрямком педагогічної теорії й практики,
- має певні особливості, такі як врахування нерозривного зв'язку фізичного і духовного життя людини з природою;
- це розгляд екологічних проблем в системі глобальних проблем сучасності;
- це спрямованість на цілі охорони навколишнього середовища: збереження генофонду біосфери, гігієнічних і естетичних переваг навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів.

Виховання ціннісного ставлення до природи як поняття педагогічної технології може бути представлене трьома аспектами:

- науковим (де педагогічна технологія виступає частиною педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, методи навчання),
- процесуально-описовим (описом алгоритму процесу, сукупністю цілей, змісту, методів та засобів досягнення запланованих результатів) та
- процесуально-дійовим (здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних, методологічних засобів).

- * На початку вивчення дисципліни «Біологія і екологія» студенти повинні зрозуміти, що корисного і нового вони дізнаються, де зможуть застосувати набуті екологічні знання, які переваги дасть їм засвоєння матеріалу теми.
- * Надалі при вивченні кожної теми будуть не тільки посилюватися вихідні мотиви, а й з'являтися нові. Це відбувається, якщо слухачі усвідомлюють і розуміють екологічні знання, які вони набувають, оцінюють їх, порівнюють, отримують задоволення від самого процесу навчання.

- * Адаптація як загальна властивість біологічних систем. Принцип єдності організмів та середовища мешкання.
- * Основні середовища існування та адаптації до них організмів. (заповідники, заказники, парки, каньйони)
- * Симбіоз та його форми
- * Екологія. Екологічні чинники та їх класифікація. Закономірності впливу екологічних чинників на організми та їх угруповання.
- * Популяції. Класифікація популяцій. Структура та характеристика популяцій. Механізм регуляції густоти (щільності) та чисельності популяцій.

- * Біосфера як глобальна екосистема, її структура та межі. Біогеохімічні цикли як необхідна умова існування біосфери.
- * Представлення проекту «Дослідження особливостей структури місцевих екосистем».
- * Сталій розвиток та раціональне природокористування
- * Сучасні екологічні проблеми у світі та в Україні. Види забруднення, їхні наслідки для природних і штучних екосистем та людини
- * Оцінка екологічного стану свого регіону
- * Збереження біорізноманіття як необхідна умова стабільності атмосфери. Екологічна політика в Україні. Червона книга та чорні списки видів тварин. Зелена книга України.

Поступово студенти підіймаються до більш усвідомленого рівня ставлення до природи, зумовленого активною взаємодією із середовищем, і відкривають для себе категорію «гуманність».

Гуманність – риса особистості, що передбачає усвідомлене співчуття, яке реалізується в актах сприяння, співучасті, надання живій природі практичної допомоги.

Гуманність, на відміну від чуйності, виявляється не тільки у переживаннях особистості, а й у практичних діях. Загальний шлях формування у студентів позитивної мотивації до вивчення екологічних проблем полягає в тому, щоб сприяти перетворенню вже наявних широких мотивів (нестійких, неусвідомлених, малодіючих, рядоположних) на зрілу мотиваційну сферу зі стійкою структурою, тобто з домінуванням і переважанням позитивних мотивів ставлення до природи в цілому, а також до екологічних проблем сучасності.

Метою екологічного виховання є:

- формування знань про природу, природні явища, рослинний і тваринний світ;
- розвиток естетичних почуттів: любові, поваги, бережливого ставлення по відношенню до світу природи;
- спонукання в дітях бажання доглядати за природою і тваринами, берегти і зберігати природні багатства.

Актуальність екологічного виховання полягає в

формуванні гуманного ставлення до природи – як основного завдання екологічного виховання, яка реалізується шляхом розвитку співчуття і співпереживання до всіх живих істот на планеті.

Людина – частина природи, але найчастіше саме вона робить згубний вплив на навколишній світ. Тому формування активної позиції «захисника і друга» світу природи є основою у вихованні екологічної культури дошкільників.

Сухомлинський В.О.: Отримані знання про навколишній світ повинні підкріплюватися практичною діяльністю та наочними прикладами для того, щоб діти фактично позитивний результат своєї діяльності і мали бажання удосконалювати свої досягнення.

У дитини має бути сформований

- природологічний світогляд, в основі якого лежить усвідомлення дитиною себе як частки природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та наслідок її дій у довкіллі;
- екологічне виховання - головний напрям, який може забезпечити успішне розв'язання завдань екологічного виховання, це - розвиток пізнавальної активності дітей у процесі ознайомлення їх з природою; (в центрі уваги педагогів має бути не просто повідомлення окремих фактів та узагальнень, а їх оцінка, спрямована на усвідомлення екологічної цінності природи, її єдності з людиною.
- екологічне мислення (тобто вміння розмірковувати з приводу даної теми), але і, що важливіше, вірну поведінку, правильну діяльність.

Основними завданнями екологічного виховання є:

- засвоєння провідних ідей, основних понять та наукових фактів, на базі яких визначається оптимальний вплив людини на природу відповідно до дії її законів.
- засвоєння систем знань про живу та неживу природу, які відображають основну залежність у природі – залежність організмів від умов існування.
- розкриття різноманітної цінності природи, як джерела матеріальних і духовних сил суспільства

Вивчаючи спадщину екологічного виховання В.О.Сухомлинського, вчителі О.Савченко, А.Степанюк, Н.Лисенко, Н.Глухова, В.Фокіна прийшли до висновку, що метою екологічного виховання є цілеспрямоване формування у вихованців міцних екологічних знань, розуміння та органічного взаємозв'язку і єдності людини з навколишнім середовищем як єдиної гармонії, виховання особливої відповідальності за стан навколишнього середовища. І тільки з дитячих років, коли маленькі душі як губка, втягують у себе знання, слід працювати і виховувати в дітях екологічно чистий світогляд та любов до природи.

- Екологічне виховання є складовою частиною всебічного і гармонійного розвитку особистості, тому необхідно спрямовувати педагогічну діяльність на те, щоб виховати в кожній дитині почуття особистої відповідальності за все живе на Землі.

Природа не тільки об'єкт пізнання.
Природа сама собою не виховує, але дитина спілкуючись з природою стає

- розумною,
- моральною,
- прекрасною,
- доброю і непримиримою до зла за умов активної взаємодії з природою.

Ціннісне ставлення до природи проявляється в

- почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них;
- здатності особистості гармонійно співіснувати з природою.

Таке ставлення є основою екологічної культури особистості.

Виховання ціннісного ставлення до природи має свої особливості, адже вони обумовлені специфікою віку.

Екологічне виховання займає важливе місце в

- розвитку пізнання навколишнього світу,
- виробленні гуманного ставлення до всього живого,
- формуванні усвідомленої поведінки у природному середовищі.

- * Дивлюсь я на небо
- * І думку гадаю,
- * Що ми після себе
- * На світі лишаєм.
- * Ліси наші в*януть.
- * Нема більше рік,
- * Пташки вимирають навік.
- * Нечисте повітря,
- * У ґрунті нітрати.
- * І слово “Чорнобиль”
- * Нам страшно згадати.
- * І щоби на світі
- * Не стало біди,
- * Шануймо природу
- * Усюди й завжди.